محوریت فعلیت شک در یوم الشک در مسالک و روضه و حدائق

کلام بر سر روایت دوم از باب پنجم ابواب نیت صوم بود. در روایت سعید اعرج سه کلمه بود که داشتیم آنها را بررسی میکردیم. عرض کردم ظاهر این حدیث یک جور است اما امام علیه‌السلام در روایت ابن خلاد چه کار کرده‌اند؟ به فضای ذهنی «وقف له» یک رنگ جدیدی دادند. لذا بحث را به اینجا بردند که وقتی یوم الشک میگوییم باید شک بالفعل باشد. این فضا را ما تا اینجا رسیدیم. در فکر من بود؛ دیروز هم عرض کردم که ذیل حدیث ابن خلاد سؤالی دارم که بعداً عرض می کنم.

یک ساعت پیش به مطلبی برخورد کردم که باعث خوشحالی من شد. داشتم مطلبی را از ناحیه یوم ثلاثین جست و جو میکردم، خیلی خوب شد؛ عباراتی از مسالک، شرح لمعه، حدائق، غنائم مرحوم میرزای قمی، مستند مرحوم نراقی پیدا شد. انشاءالله آنها را عرض میکنم، برای جلسه بعد به آنها مراجعه کنید. در صفحه کلمات فقها در یوم الشک آنها را گذاشتم. در آن جا نگاه کنید. ما قرار بود که شبهات را بخوانیم. قبل از آن اشاره‌ای میکنم. تا آن جایی که من دیدم در فتاوای اصحاب قبل از فقه حلی –محقق اول و...- معمولاً تعبیری «یوم الشک» دارد. یعنی تعبیری «یوم الشک» است که با همان روایت و فعلیت شک سازگاری دارد؛ «یوم الشک» باشد.

در فقه حلی مرحوم محقق اول چه در شرائع و چه در مختصر و چه در معتبر به جای یوم الشک فرمودند «الیوم الثلاثین من شعبان». به جای «یوم الشک» گفتند روز سیام شعبان. علامه هم کتاب هایشان مختلف است. در چندین کتاب ایشان و بعدنبال آن و در تعبیرات شهید و در فتاوای این عده از فقهای بزرگ آمده «یستحب صوم الیوم الثلاثین» من شعبان. مرحوم شهید ثانی وقتی در مسالک و شرح لمعه به اینجا رسیدند تذکر دادند که نشد؛ صرف سیام شعبان بودن این حرفها و این بحثها در آن نمیآید. این را در مسالک فرمودند. حالا من آدرس آن را سریع عرض میکنم، شما بعداً نگاه کنید. تا جایی که من دیدم ایشان اول کسی هستند که این مسأله را مطرح میکنند.

در مسالک میفرمایند:

> **قوله: «و يستحب صوم يوم الثلاثين».... و اعلم أن موضع الخلاف انما هو مع تحقق كونه شكا لا مطلق يوم الثلاثين. و لا يتحقق كونه شكا الا مع تحدث الناس برؤيته على وجه لا يثبت أو شهادة الواحد و نحوه. و بدون ذلك لا يكون شكا فلا يتعلق به حكمه من**

> **كراهة صومه و لا استحبابه على الوجه الوارد[1]**

«... و بدون ذلك لا يكون شكا»؛ اصلاً یوم الشک نیست. سیام شعبان است. **«فلا يتعلق به حكمه من كراهة صومه»؛** که منسوب به مفید بود. **«و لا استحبابه»؛** که مشهور می‌گفت، **«على الوجه الوارد»؛** نه یعنی مطلق ایام سال. مطلق ایام شهر شعبان، آنکه جای خودش است، بلکه «على الوجه الوارد» در یوم الشک. در روایاتی که داریم باید شک بالفعل باشد. این فرمایش ایشان در مسالک است. در شرح لمعه هم شهید فرمودند:

> **و صوم يوم الشك و هو يوم الثلاثين من شعبان إذا تحدث الناس برؤية الهلال، أو شهد به من لا يثبت بقوله بنية الفرض المعهود و هو رمضان و إن ظهر كونه منه، للنهي، أما لو نواه واجبا عن غيره كالقضاء و النذر لم يحرم و أجزأ عن رمضان، و أما بنية النفل فمستحب عندنا و إن لم يصم قبله، و لو صامه بنية النفل أجزأ إن ظهر كونه من رمضان، و كذا كل واجب معين فعل بنية الندب، مع عدم علمه، وفاقا للمصنف في الدروس[2]**

«و صوم يوم الشك و هو يوم الثلاثين من شعبان إذا تحدث الناس برؤية الهلال، أو شهد به من لا يثبت بقوله»؛ یعنی شک باید بالفعل باشد. این را هم در آن جا فرمودند.

در حدائق که اصلاً برای آن کی باب باز کرده‌اند. یعنی برای آن کی عنوان زده‌اند. عنوانی که ایشان شروع می‌کنند این است؛ می‌خواهند به محقق و علامه که ثلاثین گفته‌اند تعریضی کنند.

5:35

> **تنبيهات?**
>
> **الأول [المراد بيوم الشك]**
>
> **- ينبغي أن يعلم ان المراد بيوم الشك في هذه الأخبار ليس هو مطلق الثلاثين من شعبان بل المراد به إنما هو في ما إذا حصل الاختلاف في رؤية هلال شعبان على وجه لم تثبت الرؤية فإن اليوم الثلاثين بناء على دعوى الرؤية قبل ذلك يكون أول شهر رمضان...[3]**

می‌آید تا صفحه چهل و سه؛

> **ثم لا يخفى عليك ان ظاهر كلام جملة من أصحابنا ان يوم الشك عندهم هو يوم الثلاثين مطلقا كما لا يخفى على من راجع عباراتهم و منها عبارة البيان المنقولة هنا.**
>
> **و فيه ما عرفت من دلالة الأخبار التي قدمناها على ان يوم الثلاثين من شعبان مع عدم العلة في السماء و عدم الاختلاف في الرؤية ليس بيوم شك و لا يستحب صومه من حيث كونه يوم شك[4]**

«ثم لا يخفى عليك ان ظاهر كلام جملة من أصحابنا ان يوم الشك عندهم هو يوم الثلاثين مطلقاً»؛ شبهه‌ای باشد یا نباشد. **«كما لا يخفى على من راجع عباراتهم و منها عبارة البيان المنقولة هنا».**

«و فيه ما عرفت من دلالة الأخبار...»؛ سه روایت آوردند، انشاءالله خودتان نگاه می‌کنید. من هم در صورت مناسبت باز عرض می‌کنم.

---

[1] مسالك الأفهام إلى تنقيح شرائع الإسلام؛ ج۲، ص: ۵۵

[2] الروضة البهية في شرح اللمعة الدمشقية (المحشى - كلانتر)؛ ج۲، ص: ۱۳۹

[3] الحدائق الناضرة في أحكام العترة الطاهرة، ج۱۳، ص: ۴۱

[4] همان ۴۳

بازبینی #1
ایجاد شده 28 مه 2026 13:14:52 توسط ... .
به روزرسانی شده 28 مه 2026 13:17:26 توسط ... .